

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ

Леонова А.В., Черненко К.П.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

У статті досліджено вплив податкового навантаження на фінансовий стан підприємств. Розраховано основні фінансові показники діяльності підприємства та показники податкового навантаження (на прикладі ПАТ «Баштанський сирзавод»). Запропоновано рекомендації щодо оптимізації податкового навантаження підприємства.

Ключові слова: податкове навантаження, податкові платежі, фінансовий стан підприємства, молочна галузь.

Постановка проблеми. Останнім часом молочна галузь переживає кризу, тож доцільним було б покращувати показники діяльності саме безпосередньо на рівні підприємств, зокрема, за допомогою оптимізації податкового навантаження. В умовах підвищення цін на продукцію, зниження попиту, абсолютного падіння експорту досить важко досягти розвитку, адже ці фактори є зовнішніми. Оцінка впливу податкового навантаження на фінансово-господарську діяльність підприємства дасть змогу сформулювати рекомендації щодо оптимізації податкового навантаження та покращення фінансового стану підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічним підґрунтям досліджень у сфері даної проблематики є розробки таких зарубіжних вчених: Е. Аткинсон, К. Брауер, А. Лаффер, М. Нлінгам, Е. Селігмен, Дж. Стігліц та інші.

Серед вітчизняних науковців питання податкового навантаження висвітлювали у своїх працях В. Вишневський [1], В. Загорський [2], В. Корнус [3], Т. Меліхова [4], Л. Новосельська [5], А. Соколовська [6], Н. Стеблюк [7] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на значну кількість праць, присвячених даній проблематиці, багато питань потребують подальших досліджень. Так, науковці у своїх працях зосереджуються на теоретичних та організаційних аспектах оподат-

кування, значно менше приділяється уваги дослідженню впливу рівня податкового навантаження на підприємницьку активність. Відсутність єдиного підходу до визначення рівня податкового навантаження ускладнює оцінювання характеру його впливу на фінансовий стан підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення характеру впливу податкового навантаження на фінансовий стан підприємства та розробка рекомендації щодо оптимізації податкового навантаження підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для аналізу впливу податкового навантаження на фінансовий стан підприємства молочної галузі обрано ПАТ «Баштанський сирзавод». Підприємство функціонує на молочному ринку України з 1999 р. Воно входить до складу групи компаній «Молочний альянс», що об'єднує потужні підприємства з виробництва та реалізації основних видів молочної продукції і є лідером молочної галузі України. Баштанський сирзавод, продукція якого відома в Україні та за її межами під торговою маркою «Славія», вважається одним з провідних експертів сирної справи.

Для проведення дослідження було розраховано основні показники фінансового стану підприємства за останні 5 років (табл. 1).

Як видно з табл. 1, динаміка основних показників, що характеризують фінансовий стан

Таблиця 1

Показники фінансового стану ПАТ «Баштанський сирзавод», 2012–2016 рр.

Показник	Норматив	2012	2013	2014	2015	2016
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,182	0,072	0,046	0,165	0,072
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,6–0,8	1,049	1,127	1,841	1,985	1,387
Коефіцієнт загальної ліквідності	>1,5	1,409	1,524	2,35	2,485	1,776
Рентабельність активів за чистим прибутком	↑	0,051	0,066	0,083	-0,012	0,132
Рентабельність продаж за чистим прибутком	↑	0,018	0,023	0,04	-0,007	0,066
Рентабельність собівартості за чистим прибутком	↑	0,022	0,027	0,047	-0,008	0,084
Рентабельність власного капіталі	↑	0,1	0,113	0,178	-0,025	0,337
Власні обігові кошти	↑	46047	49336	155787	160137	120462
Коефіцієнт автономії	↑, > 0,5	0,509	0,582	0,467	0,476	0,393
Коефіцієнт фінансової залежності	↓, = 2	1,966	1,719	2,143	2,1	2,547
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	↑	5,473	4,844	4,454	3,693	5,105
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	↑, > 0,1	0,391	0,372	0,965	1,017	0,925
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	↓, < 0,5	0,491	0,418	0,533	0,524	0,607
Коефіцієнт фінансової стабільності	> 1	1,035	1,39	0,875	0,909	0,647
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,85–0,9	0,514	0,587	0,666	0,674	0,532
Показник фінансового левериджу	< 0,25	0,01	0,009	0,428	0,415	0,355

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

досліджуваного підприємства протягом аналізованого періоду є незадовільною. Показники ліквідності в цілому відповідають нормативним значенням, однак у 2016 р. спостерігається негативна динаміка. Коефіцієнти рентабельності мали тенденцію до зростання до 2014 р. включно, тоді як у 2015 році підприємство зазнало збитків і, відповідно, було нерентабельним. Вже у 2016 р. коефіцієнти рентабельності були найвищими за весь аналізований період. Коефіцієнт автономії характеризує незалежність підприємства від позикових джерел. До 2014 р. значення коефіцієнту відповідально нормативному значенню, однак протягом останніх років – нижче нормативного значення. Взагалі, починаючи з 2014 р., значення більшості показників зберігають негативну дина-

міку – коефіцієнт оборотності власного капіталу, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт фінансового левериджу та коефіцієнт фінансової стійкості погіршують свої значення та не відповідають нормативам. Так, підприємство має посилену потребу у позикових коштах, частка стабільних джерел фінансування зменшується і підприємство все більше залежить від довгострокових зобов'язань, що посилює рівень фінансового ризику.

Таким чином, більшість показників фінансового стану підприємства вказують на те, що ПАТ «Баштанський сирзавод» має незадовільний фінансовий стан, який особливо погіршується починаючи з 2014 р.

Таблиця 2

Динаміка податкових виплат ПАТ «Баштанський сирзавод», тис. грн.

Податкові виплати	2012	2013	2014	2015	2016
Відрахувань на соціальні заходи	8907	9065	9080	8623	6118
Зобов'язань з податків і зборів	16910	29957	26822	17346	41619
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	0	0	0	0	3129
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	0	0	0	0	30974
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	0	0	0	0	7516
Всього	25817	39022	35902	25969	89356

Джерело: [8]

Таблиця 3

Динаміка показників податкового навантаження

Показники податкового навантаження	Порядок розрахунку	2012	2013	2014	2015	2016
Податкове навантаження до доданої вартості	$\frac{\text{Под. виплати}}{\text{ЧД-А-МВ}}$	0,1197	0,2840	0,2176	0,1271	0,4403
Податкове навантаження до виручки	$\frac{\text{Под. виплати}}{\text{Виручка}}$	0,0401	0,0607	0,0499	0,0447	0,1344
Податкове навантаження до чистого прибутку	$\frac{\text{Под. виплати}}{\text{Чистий прибуток}}$	2,1897	2,6044	1,2471	-6,578	2,0342
Індекс податкового навантаження	Середнє попередніх показників	0,7832	0,9830	0,5049	-2,135	0,8696

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

Таблиця 4

Кореляція між податковими виплатами та фінансовими показниками

Показники	Податкове навантаження до доданої вартості	Податкове навантаження до виручки	Податкове навантаження до чистого прибутку	Індекс податкового навантаження	Податкові виплати
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	-0,701	-0,461	-0,479	-0,497	-0,512
Рентабельність активів за чистим прибутком	0,849	0,773	0,786	0,806	0,82
Рентабельність продаж за чистим прибутком	0,858	0,813	0,687	0,71	0,859
Рентабельність власного капіталу	0,872	0,851	0,671	0,696	0,891
Рентабельність собівартості за чистим прибутком	0,872	0,84	0,665	0,689	0,883
Коефіцієнт автономії	-0,432	-0,649	0,141	0,117	-0,66
Коефіцієнт фінансової залежності	0,551	0,75	-0,067	-0,040	0,758
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,432	0,649	-0,141	-0,117	0,66
Коефіцієнт фінансової стабільності	-0,313	-0,544	0,203	0,183	-0,556

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

Що стосується динаміки податкових платежів, то протягом аналізованого періоду спостерігається постійне зростання їх обсягів, що пояснюється збільшенням обсягів виручки. Динаміку податкових виплат підприємства протягом аналізованого періоду наведено у табл. 2.

З даної таблиці видно, що обсяги податкових платежів спадали до 2015 р. і значно зросли у 2016 р.

Наступним етапом дослідження є розрахунок податкового навантаження підприємства (табл. 3).

Результати розрахунків вказують на зростання показника податкового навантаження у 2016 р. Проте, це можна пояснити збільшенням обсягів виручки у 2016 р. по відношенню до попереднього періоду.

Зрозуміло, що зміна податкового навантаження підприємства істотно впливає на всі ключові показники його діяльності, а також на основні параметри його фінансового стану. Але детермінованими методами аналізу неможливо точно встановити, по-перше, наскільки істотним є вплив податкових змін на фінансову стійкість підприємства; по-друге, встановити характер цього впливу: позитивний або негативний. Це пояснюється відсутністю прямого зв'язку податкового навантаження та показників фінансового стану.

Тому здійснено дослідження взаємозв'язку між податковим навантаженням та фінансовим станом підприємства за допомогою кореляційного аналізу. Вихідними даними для аналізу стали значення показників з табл. 1, 2, 3. Розраховано кореляцію між всіма показниками із таблиць 1, 3 та останнього рядку табл. 2. У ході розрахунків отримано такі результати (табл. 4).

З усіх показників фінансового стану найбільшу кореляцію із податковими виплатами підприємства мають коефіцієнти абсолютної ліквідності, автономії і фінансової стабільності (мають обернений зв'язок), а найбільш сильний прямий зв'язок – із показником концентрації позикового капіталу та показниками рентабельності.

З даних розрахунків можна зробити висновок, що зі зростанням податкових виплат, зокрема, зменшується абсолютна ліквідність та коефіцієнт автономії і фінансової стабільності, натомість збільшуються коефіцієнти концентрації позикового капіталу та фінансової залежності. У свою чергу, збільшення податкових виплат прямо пов'язано зі зростанням рентабельності підприємства, що найбільшим чином, обумовлено зростанням загальних обсягів виручки.

Отже, податкове навантаження суттєво впливає на фінансовий стан підприємства. І з його зростанням проявляється тенденція до зростання рентабельності, а з іншого боку – посилюється фінансова залежність, концентрація позикового капіталу і зменшується фінансова стабільність.

Для більш ґрунтовного дослідження проаналізовано динаміку темпів приросту виручки від реалізації та податкових платежів (рис. 1).

Таким чином, бачимо, що темпи приросту податкових виплат значно перевищують темпи приросту виручки, що може бути викликано значним зростанням податкового навантаження на ПАТ «Баштанський сирзавод». Таке явище може свідчити про високий тиск на підприємство з боку оподаткування, «невстигання» результа-

тів діяльності підприємства за вимогами до нього щодо здійснення податкових платежів.

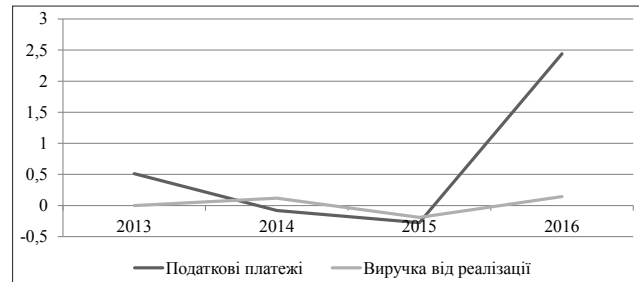


Рис. 1. Динаміка темпів приросту виручки та податкових платежів, %

Також для більш повного аналізу сили впливу змін податкових платежів на виручку й прибуток (взято саме ці показники у зв'язку з найбільшою кореляцією податків із ними) розраховано коефіцієнти еластичності виручки та прибутку по податках (табл. 5, 6). Коефіцієнт еластичності в даному конкретному випадку вказує на чутливість однієї змінної (в нашому випадку – виручки або прибутку) до зміни іншої (податкових виплат), і показує, на скільки відсотків зміниться виручка (прибуток) у разі зміни обсягів податкових виплат на 1%.

Якщо коефіцієнт еластичності за модулем менше одиниці, це означає нееластичність змінної у по х. Якщо коефіцієнт еластичності більше 1, то у еластичний по х, так як кожен відсоток зміни фактора призводить до ще більшої зміни у. Якщо коефіцієнт еластичності дорівнює 1, то має місце одинична еластичність. При нульовому коефіцієнті еластичності має місце абсолютна нееластичність.

Таблиця 5
Динаміка коефіцієнту еластичності виручки по податках

Показники	2013	2014	2015	2016
Темп приросту податкових платежів	0,511	-0,080	-0,277	2,441
Темп приросту виручки від реалізації	-0,002	0,119	-0,191	0,143
Коефіцієнт еластичності виручки по податках	-0,004	-1,489	0,691	0,059

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

Таким чином, у 2013 та 2014 рр. зі збільшенням податків на 1% виручка зменшувалась на 0,004 та 1,48 відсотків відповідно. У 2015 та 2016 р. виручка стала більш еластичною по відношенню до податків, але все одно, це значення є відносно незначним.

Розраховуємо також даний коефіцієнт для прибутку. Вважаємо, що визначення впливу податкового навантаження на прибуток підприємства є більш доцільним, ніж на виручку, адже саме на прибуток податки здійснюють найбільший вплив, і саме величина чистого (нерозподіленого) прибутку визначає подальшу діяльність підприємства, адже саме кошти після сплати податків підприємство зможе використовувати для власного розвитку.

Таблиця 6
Динаміка коефіцієнту еластичності
прибутку по податках

Показники	2013	2014	2015	2016
Темп приросту податкових платежів	0,511	-0,08	-0,277	2,441
Темп приросту прибутку	0,271	0,921	-1,137	-12,126
Коефіцієнт еластичності прибутку по податках	0,529	-11,524	4,11	-4,968

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

З табл. 6 видно, що еластичність прибутку є значно більшою, аніж виручки. Найбільш чутливим прибуток до зміни величини податкових платежів був у 2014 р., при чому залежність була оберненою. Тобто, зі збільшенням обсягів податкових платежів на 1% рівень прибутку падав на 11,5%. У 2015 р. – прибуток збільшувався більшими темпами за податкові платежі – на 4%, але вже в 2016 р. негативна тенденція повернулася, і зміна податкових платежів викликає зменшення прибутку майже на 5%.

Такі явища є вкрай негативними для підприємства, адже по-перше, темпи приросту обсягів податкових платежів значно випереджають темпи приросту прибутку, а по-друге, навіть незначне підвищення податкового навантаження може призвести до більш значного зменшення прибутку.

Побудуємо також графік залежності темпів приросту прибутку від темпів приросту податкових платежів і лінію та рівняння тренду (рис. 2).

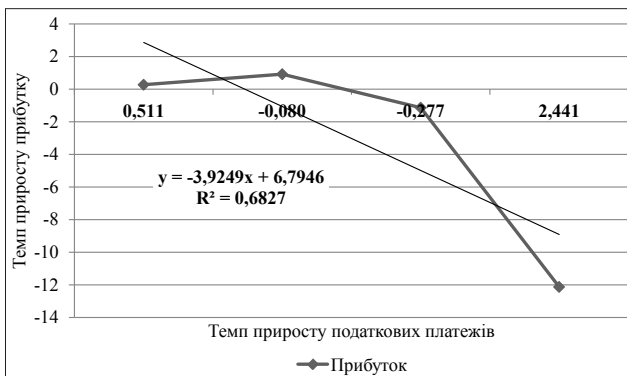


Рис. 2. Залежність темпів приросту прибутку від темпів приросту податкових платежів

З рис. 2 видно, що зі збільшенням темпів приросту податкових платежів темпи приросту прибутку значно зменшуються. Це свідчить про негативний вплив податкового навантаження на прибутковість підприємства. Рівняння тренду має вигляд: $Y = -3,9249X + 6,7946$.

Коефіцієнт a дорівнює $6,7946 > 0$, що означає, що зміна фактору «темпи приросту податкових платежів» відбувається швидше за зміну темпів приросту прибутку. Коефіцієнт b дорівнює $-3,9249$, що відображає обернений зв'язок між факторами і означає, що при зміні темпів приросту податкових платежів на одиницю темпи приросту прибутку знизяться на майже 4 одиниці. Коефіцієнт детермінації R^2 дорівнює $0,6827$, що означає, що варіація темпів зміни прибутку на 68,27% пояснюється варіацією темпів приросту податкових платежів.

Оскільки обсяги податкових платежів відображають абсолютні значення, що не завжди показує реальний стан речей, то більш доцільним є розрахунок коефіцієнту еластичності прибутку до індексу податкового навантаження, а також знайти залежність темпів приросту прибутку від темпів приросту індексу податкового навантаження і їх рівняння тренду (табл. 7).

Таблиця 7
Динаміка коефіцієнту еластичності прибутку по індексу податкового навантаження (ІПН)

Показники	2013	2014	2015	2016
Темпи приросту ІПН	1,255	0,514	-4,229	-0,407
Чистий прибуток	0,271	0,921	-1,137	-12,126
Коефіцієнт еластичності прибутку до ІПН	0,216	1,794	0,269	29,772

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

З табл. 7 видно, що прибуток до ІПН є слабко еластичним у 2013 р. (так само як і в 2015 р.), натомість у 2014 р. еластичність зростає. У 2016 р. спостерігається досить сильний прямий зв'язок, а саме: зі зменшенням темпів приросту податкових платежів на 1% темпи приросту прибутку зменшилися на 29,7%.

Проаналізуємо динаміку темпів росту чистого прибутку і індексу податкового навантаження (рис. 3).

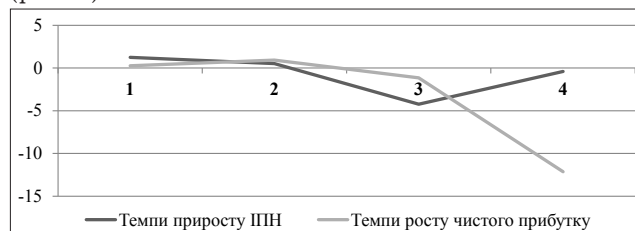


Рис. 3. Динаміка темпів росту чистого прибутку і індексу податкового навантаження, %

З рис. 3 видно, що податкове навантаження зростає значно більшими темпами, ніж прибутковість підприємства.

Далі проаналізуємо залежність темпів приросту прибутку від темпів приросту індексу податкового навантаження (рис. 4).

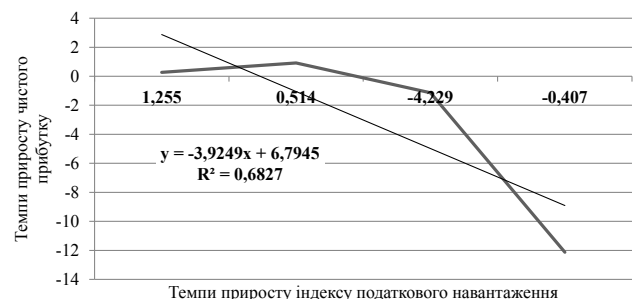


Рис. 4. Залежність темпів приросту прибутку від темпів приросту індексу податкового навантаження

Як видно, незалежно від того, чи взято абсолютний показник – обсяги податкових платежів, чи відносний інтегральний показник – індекс податкового навантаження, має місце тісний зв'язок між податками та прибутковістю підприємства,

при чому чим більший обсяг податків, тим менша прибутковість. Також простежується тенденція до значно більшого темпу приросту податків порівняно із темпом приросту прибутків. Такі явища вказують на те, що податкове навантаження здійснює в цілому негативний вплив на фінансовий стан підприємства, призводить до зниження його рентабельності і впливає на ефективність та якість його діяльності (що проявляється у зниженні якості продукції, скороченні обсягів виробництва та поголів'я корів). Тому актуальним постає питання оптимізації оподаткування, структури капіталу, вжиття заходів для збільшення рентабельності задля того, щоб послабити негативний вплив високого податкового тиску на фінансовий стан та діяльність підприємства.

Висновки з даного дослідження і перспективи. В ході проведеного дослідження було виявлено сильний взаємозв'язок між податковим навантаженням та фінансовим станом підприємства. Визначено, що податки здійснюють суттєвий вплив на фінансові показники незалежно від того, чи береться до розрахунку абсолютний показник податкового навантаження, чи то відносний. Вплив податкового навантаження на діяльність підприємства є оберненим, що означає погіршення фінансового стану підприємства зі збільшенням рівня оподаткування. Так, обсяги податкових платежів зростають більш швидкими темпами, аніж обсяги виручки й прибутку. В свою чергу, зниження обсягів чистого прибутку через посилення податкового тиску спричинює зменшення рентабельності підприємства, погіршення фінансової незалежності, стійкості, стабільності за рахунок прямого впливу на величину власного капіталу, а також спричинюють посилення залежності підприємства від позикового капіталу. Все це стає перешкодою для ефективною діяльності підприємства та його сталого розвитку, що в свою чергу, впливає і на молочну галузь економіки України, і на економіку в цілому. Тож об'єктивним постає питання оптимізації податкового навантаження підприємства.

Вибір способів оптимізації підприємство може здійснювати самостійно в залежності від різних

факторів. Окрім того, з урахуванням галузевих особливостей підприємства, найбільш доцільними заходами для покращення його фінансового стану є такі:

– Враховуючи скорочення обсягу експорту на російський ринок, доцільним є вихід на нові ринки збуту (диверсифікація ринків збуту).

– Запровадження системи податкового планування на підприємстві, використання податкових пільг, податкових знижок, можливостей відстрочки платежів.

– Розширення асортименту продукції з метою завоювання більшої частки ринку.

– Оптимізація структури витрат (зменшення адміністративних витрат, удосконалення системи збуту продукції (оптимізація логістики, пошук нових контрагентів тощо)).

– Постійний моніторинг динаміки фінансових показників та приведення їх до нормативних значень.

– Зменшення частки позикового капіталу у структурі джерел фінансування тощо.

Варто зазначити, що у науковій літературі відсутній єдиний підхід до оцінки рівня податкового навантаження підприємства. Так, підходи до визначення податкового навантаження, використані у статті, не можуть повністю і об'єктивно відобразити реальне податкове навантаження. Тому отримані результати не дають повної картини, не можуть бути застосовані для порівняння із навантаженням податків на інші підприємства. Переважна більшість підходів не враховують або окремі види податків, або витрати, пов'язані із оподаткуванням, сфери діяльності підприємств, галузь, масштаб та інші важливі чинники. Адже відношення суми податків, сплачених підприємством, до величини доданої вартості або до виручки від реалізації продукції без врахування інших аспектів є показником формального рівня його оподаткування, а не податкового навантаження на нього. У зв'язку із цим, необхідно сформулювати єдиний підхід до визначення сутності поняття податкового навантаження, на основі якого в подальшому вдосконалювати існуючі методику розрахунку рівня податкового навантаження.

Список літератури:

1. Вишневецький В. Принципи оподаткування: обґрунтування і емпірична перевірка / В. Вишневецький // Економіка України. – 2008. – № 10. – С. 55–59.
2. Загорський В. Концептуалізація сучасних підходів до реформування податкової системи України / В. Загорський // Регіональна економіка. – 2006. – № 2(40). – С. 36–43.
3. Корнус В. Податкове навантаження та купівельна спроможність населення в економіці України / В. Корнус // Вісник НБУ. – 2008. – № 7. – С. 35–49.
4. Меліхова Т.О. Удосконалення методів аналізу податкового навантаження господарської діяльності підприємств / Т.О. Меліхова // Наукові праці КНТУ: Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 248–255.
5. Новосельська Л.І. Методи оцінювання рівня податкового навантаження на підприємства / Л.І. Новосельська // Науковий вісник ЛНТУ України. – 2013. – Вип. 23.10. – С. 239–244.
6. Соколовська А.М. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А.М. Соколовська // Економіка України. – 2006. – № 7. – С. 4–12.
7. Стеблюк Н.Ф. Вплив податкового навантаження на діяльність підприємств / Н.Ф. Стеблюк, А.О. Філін // Молодий вчений. – Частина 1. – 2015. – № 8(23). – С. 80–86.
8. Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/>

Леонова А.В., Черненко К.П.

Черноморский национальный университет имени Петра Могилы

ВЛИЯНИЕ НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ НА ФИНАНСОВОЕ СОСТОЯНИЕ ПРЕДПРИЯТИЙ МОЛОЧНОЙ ОТРАСЛИ

Аннотация

В статье исследовано влияние налоговой нагрузки на финансовое состояние предприятий. Рассчитаны основные финансовые показатели деятельности предприятия и показатели налоговой нагрузки (на примере ПАО «Баштанский сырзавод»). Предложены рекомендации по оптимизации налоговой нагрузки предприятия.

Ключевые слова: налоговая нагрузка, налоговые платежи, финансовое состояние предприятия, молочная отрасль.

Leonova A.V., Chernenok K.P.

Petro Mohyla Black Sea National University

TAX BURDEN INFLUENCE ON THE DAIRY INDUSTRY ENTERPRISES' FINANCIAL CONDITION

Summary

The article examines the impact of the tax burden on the financial condition of enterprises. The main financial indicators of the company's activity and the tax burden indicators are calculated (on the example of PJSC «Bashtanka Cheese Plant»). Recommendations on optimization of the company's tax burden are suggested.

Keywords: tax burden, tax payments, financial condition of the enterprise, dairy industry.